

यमपुरीको महल उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय
नेपाली केन्द्रीय विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह
दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको
प्रयोजनका लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधकर्ता
दुर्गादेवी लामिछाने
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर, काठमाडौं
२०६९

शोध निर्देशकको सिफारिस

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभाग, स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षकी छात्रा दुर्गादेवी लामिछानेले **यमपुरीको महल उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन** शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । उहाँको यस शोधकार्यबाट म सन्तुष्ट छु र यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति :

.....
बालाकृष्ण अधिकारी
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं
२०६९

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागका छात्रा दुर्गादेवी लामिछानेले स्नातकोत्तर तह दसौं पत्रको प्रयोजनको लागि तयार पार्नुभएको यमपुरीको महल उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र सोही प्रयोजनका लागि स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्क समिति

प्रा.डा. देवीप्रसाद गौतम

.....

(विभागीय प्रमुख)

बालाकृष्ण अधिकारी

.....

(शोध निर्देशक)

(बाह्य परीक्षक)

.....

मिति २०६९/

कृतज्ञताज्ञापन

यमपुरीको महल उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह नेपाली विषय दोस्रो वर्ष दशौं पत्रको प्रयोजनका लागि गुरु बालाकृष्ण अधिकारीको निर्देशनमा तयार पारेकी हुँ । प्रस्तुत शोधपत्र तयारीका सन्दर्भमा आवश्यक निर्देशन तथा सल्लाह प्रदान गर्नु हुने गुरुप्रति म सदा आभारी छु ।

प्रस्तुत शीर्षकमा अनुसन्धान गर्न स्वीकृत प्रदान गरी शोधपत्र लेख्ने अवसर प्रदान गर्ने नेपाली केन्द्रीय विभाग तथा विभागीय प्रमुखप्रति म कृतज्ञ छु । शोधपत्र लेखनका सन्दर्भमा अमूल्य सहयोग गर्नु हुने आदरणीय उपन्यासकार होमनाथ सुवेदीज्यूप्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु ।

मेरो अध्ययनमा अविरल हौसला र प्रेरणा दिने मेरा अभिभावकहरू तथा जीवन साथी वासुदेव गौतमप्रति सदा ऋणी छु साथै शोध पत्रको तयारीको क्रममा छिटो छरितो रूपमा टड्कण गरी सहयोग गर्ने भाइ अर्जुन लामिछाने तथा विनोद गौतमप्रति आभार व्यक्त गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधपत्र तयारीका क्रममा विभिन्न कोणबाट सहयोग गर्ने र शुभकामना दिने साथी कमला दंगाललाई धन्यवाद दिन्छु भने अध्ययनको क्रममा सानै भएपनि सुमधुर वातावरण दिने सानुबाबु गिःस गौतमप्रति आभारी छु ।

अन्त्यमा प्रस्तुत शोधपत्रको उचित मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष पेस गर्दछु ।

मिति: २०६९/ /

शैक्षिक सत्र २०६४/६५

शोधकर्ता
दुर्गादेवी लामिछाने
रोल नं. - १०४
नेपाली केन्द्रीय विभाग,
२०६९

विषयसूची

पहिलो परिच्छेद : शोध परिचय	१ - ६
१.१ विषय परिचय	१
१.२ शोध समस्या	२
१.३ शोधको उद्देश्य	२
१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा	२
१.५ शोधको औचित्य	५
१.६ शोधको सीमाङ्कन	५
१.७ शोध विधि	५
१.८ शोधको रूपरेखा	६
दोस्रो परिच्छेद : उपन्यासको सैद्धान्तिक प्रारूप	७ - २१
२.१ उपन्यासको सामान्य चिनारी	७
२.२ उपन्यासको परिभाषा एवं स्वरूप	९
२.३ उपन्यासका तत्त्वहरू	११
२.४ निष्कर्ष	२१
तेस्रो परिच्छेद : यमपुरीको महल उपन्यासको वस्तु, पात्र र परिवेश विधान	२२-४१
३.१ विषय परिचय	२२
३.२ यमपुरीको महल उपन्यासको वस्तु विधान	२२
३.३ यमपुरीको महल उपन्यासमा पात्र विधान	३१
३.४ यमपुरीको महल उपन्यासमा परिवेश विधान	३८
३.५ निष्कर्ष	४०

चौथो परिच्छेद : यमपुरीको महल उपन्यासको दृष्टिविन्दु, विचारतपत्त्व र

भाषाशैली

४१-४८

४.१.	विषय परिचय	४१
४.२.	यमपुरीको महल उपन्यासको दृष्टिविन्दु	४१
४.३	यमपुरीको महल उपन्यासको विचार तत्त्व	४२
४.४.	यमपुरीको महल उपन्यासको भाषाशैली	४५
४.५	निष्कर्ष	४८

पाँचौ परिच्छेद : यमपुरीको महल उपन्यासका वैशिष्ट्य

४९- ६३

५.१	विषय परिचय	४९
५.२	डायस्पोरिक उपन्यासको रूपमा यमपुरीको महल	४९
५.३	यमपुरीको महल उपन्यासको शैली र शिल्प	५५
५.४	यमपुरीको महल उपन्यासमा मार्क्सवादी सौन्दर्य चेतना	५७
५.५	निष्कर्ष	६३

छैठौ परिच्छेद : उपसंहार र निष्कर्ष

६४- ७१

६.१	उपसंहार	६४
६.२	निष्कर्ष	६८
६.३	सन्दर्भ सामग्री सूची	७०